

ΘΩΜΑΣ ΔΟΝΑΛΣΩΝ

Μεταξύ τῶν Ἀγγλων σοφῶν, οἵτινες ἔτρεφον ἔρωτα πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ συμπάθειαν πρὸς τὴν νεωτέραν, συγκαταλέγεται καὶ ὁ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποβιώσας Θωμᾶς Δόναλσων. Ὁ Θωμᾶς Δόναλσων ἀρχιτέκτων καὶ ἀρχαιολόγος διάσημος, πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ καθηγητὴς ἐπὶ 23 ἔτη ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Λονδίνου, ἐγεννήθη τὸ 1795 καὶ ἀπέθανε τὸ 1885, ὁ δὲ μακρὸς αὐτοῦ βίος, ὑπῆρξε σειρά ὀλόκληρος κοινωφελῶν ἔργων καὶ παράδειγμα ἀκαταπονήτου ἐνεργητικότητος. Ἦν ῥήτωρ εὐγλωττος καὶ ἀκούραστος συγγραφεὺς, κατέλιπε δὲ πλεῖστα σπουδαῖα ἀρχαιολογικὰ καὶ ἀρχιτεκτονικὰ συγγράμματα. Ὁ Δόναλσων ἐπεσκέφη τετράκις τὴν Ἑλλάδα: τὸ πρῶτον τὸ 1819, ὅτε μετ' ἐνθουσιασμοῦ περιηγήθη τὰς πόλεις καὶ κόμας αὐτῆς πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχον μνημεῖα τοῦ παρελθόντος προγονικοῦ μεγαλείου μελετῶν καὶ ἀντιγράφων αὐτά. Εἰς τὸ δεύτερον αὐτοῦ ταξείδιον ἐπανακάμπτων ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας συνητήθη ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ λόρδου Βύρωνος. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα εὐρισκόμενος εἰς Ῥώμην, ἐσχέδιασε τὸν περίφημον ναὸν τῆς Νίκης, ἣν δὲ τοῦτο σχέδιον μεγίστου καὶ ἐπιβλητικωτάτου κτιρίου, ὅπερ ἡ φαντασία τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνου ἔθετεν εἰς μαγευτικὴν κοιλάδα τῆς Μεσσηνίας.

Ὁ Δόναλσων κατήγετο ἐξ ἀρχαίας Σκωτικῆς οἰκογενείας, εἶναι δὲ περιεργον ὅτι καὶ ὁ πατήρ του καὶ πολλοὶ πρὸς μητρός συγγενεῖς του διέπρεψαν ὡς ἀρχιτέκτονες. Ἄλλ' ὁ Θωμᾶς τρίτοτοκος υἱὸς τῆς οἰκογενείας του δὲν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς προσδιορισθῆ διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, δι' ὃ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἐκπαιδευτηρίῳ τοῦ Ἁγίου Alban, ἀνεχώρησε δεκατετραετῆς μετὰ τοῦ Robert Stuart ἀρχηγοῦ μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου εἰς τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριον ἵνα ἐπιδοθῆ εἰς τὸ ἐμπόριον· ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα ὄθει τὸν Ἀγγλόπαιδα πρὸς λαμπρότερον στάδιον. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν Ἀγγλικά στρατεύματα εὐρίσκοντο εἰς τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριον, ἕνεκα τοῦ περὶ τῶν ἀποικιῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν πολέμου, αἱ δὲ νίκαι τῶν συμπατριωτῶν του ἐνθουσίασαν αὐτόν· ὅθεν κατετάχθη ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὸ σύνταγμα ὅπερ ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Ἁγίου Μαυρικίου. Ὁ συνταγματάρχης ὑπεσχέθη εἰς τὸν νεανίαν ὅτι ἂν ἐλάβανε μέρος εἰς τὴν ἔφοδον τῆς πόλεως, ἤθελε δώσει εἰς αὐτόν τὴν πρώτην κενωθεῖσαν θέσιν ἀξιωματικοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι παρεδόθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ ὁ πόλεμος ἐκείνος ἔληξεν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀγ-

γλίαν ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς φρεγάτας «La Manche», ἣν οἱ Ἀγγλοὶ ἐκυρίευσαν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἐπανελθὼν οἴκαδε ἠναγκάσθη ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ σεβόμενος τὴν ἐπιθυμίαν τῶν γονέων του μάλλον ἢ τὴν ἰδίαν του κλίσιν ἀκολουθῶν, νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰσῆλθε λοιπὸν δεκαεξαετῆς εἰς τὴν βασιλικὴν Ἀκαδημίαν, ἔνθα μάλιστα διεκρίθη, κερδίσας ἐν διαγωνισμῷ τὸ ἀργυροῦν μετάλλιον.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του, ἀνεχώρησε τὸ 1818 εἰς μακρὰν περιοδείαν· διότι τότε ἡ σπάνις βιβλίων ἀρχιτεκτονικῆς καὶ λιθογραφημάτων, ἔτι δὲ μάλλον ἡ ἔλλειψις φωτογραφιῶν, καθίστα ἀπαραίτητον εἰς πάντα σπουδαῖον ἀρχιτέκτονα τὸ νὰ ἐπισκεφθῆ καὶ μελετήσῃ ἐπιτοπίως ὅλα τὰ ἀξιόλογα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης. Ἐπὶ πέντε λοιπὸν ἔτη περιηγήθη τὴν Ἑλλάδα, τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Τότε τὸ σχέδιον τοῦ Ναοῦ τῆς Νίκης *) ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ Καννόβα, ὁ δὲ μέγας οὗτος καλλιτέχνης τῆς Ἰταλίας παρουσίασεν αὐτὸ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἁγίου Λουκά, ἧς ἦτο πρόεδρος καὶ ὁμοθυμαδὸν ὁ νεαρὸς ἀρχιτέκτων ἀνηγορεύθη ἐταῖρος αὐτῆς. Τὸ δὲ δίπλωμα τοῦτο τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Καννόβα, ὁ Δόναλσων ἐτήρει μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας. Ἡ φήμη αὐτοῦ ταχέως διεδόθη ἀνά τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐνῶ διήρχετο δι' αὐτῆς ἐπανακάμπτων εἰς τὴν πατρίδα του, πολλαὶ ἀκαδημαῖαι ἔσπευσαν νὰ ἐκλέξωσιν αὐτὸν ἐταῖρον.

Τότε συνήντησεν ἐκεῖ τὸν Λύσανδρον Κουτανζόγλου, τὸν αἰδιμιον ἀρχιτέκτονα τοῦ ἡμετέρου Πολυτεχνείου, καὶ ἔκτοτε συνεδέθη μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς στενῆς φιλίας, ἣν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς ἐτήρησεν, εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως, ὅτι καὶ οἱ δύο φίλοι ἀπέθανον τὸ αὐτὸ ἔτος.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Donaldson, τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ *Πομπηῖα* — *Ἐπιδείγματα θυρῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων οἰκοδομῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας* — *Ἀρχιτεκτονικὰ ἀξιώματα καὶ θεωρήματα* — *Architectura Numismatica*, μεγίστης σπουδαιότητος, κατασταθὲν νῦν σπάνιον — *Specifications* Ἐν τῇ *Encyclopedia Métropolitana* ἔγραψε περὶ *Mortars* καὶ *Cement*, ὅπερ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔμεινε μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του. Συνειργάσθη ἐπίσης εἰς τὸ *Dictionnary of Architecture* καὶ εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Stuarts καὶ Revett's *Antiquities of Athens*. Ἐξέδωκε πρὸς τοῦτους μετὰ τοῦ Cook τὸ δίτομον ἔργον τὸ ἐπιγραφόμενον ἀπάνθισμα τῶν γλυπτῶν ποικιλιμάτων τοῦ μουσείου τοῦ Λούβρου.

*) Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παρισίων τοῦ 1855 ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον.

ἤθελεν εἶναι πολὺ μακρὰ ἢ ἀπαρίθμησις τῶν κτιρίων, ἅτινα ὁ Δόναλδων ἀνήγειρε· πολλὰ ἐκκλησιαί ἐν Λονδίῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀγγλίας, πολλὰ ἰδιωτικὰ μέγαρα εὐγενῶν καὶ πλουσίων ἀστῶν, πολλὰ δημόσια ἰδρύματα, οἷον σχολεῖα, νοσοκομεῖα κ.τ.λ. καὶ ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Gordon Square, ἐστὶ δὲ μέγα μέρος τοῦ University College, ἀνηγέρθησαν ὑπ' αὐτοῦ.

Τὸ τελευταῖον ἔργον, ὅπερ ἐπεράτωσεν ἐν ἡλικίᾳ 85 ἐτῶν, ἦν ἡ ἀνοικοδομησις τοῦ κτιρίου τοῦ Σκωτικοῦ Σωματείου, ὃ περὶ ἔχει καταστραφῆ ὑπὸ πυρκαϊᾶς, καὶ ὄχι μόνον τὰ σχέδια ἐγένοντο δι' ἰδίας του χειρὸς ἀλλὰ καὶ μόνος εἶχε τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ὅλου ἔργου.

Κατὰ τὴν Παγκόσμιον βιομηχανικὴν ἔκθεσιν τοῦ 1857 ἦτο εἰς τῶν τριῶν ἀρχιτεκτόνων τῆς ἐπὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ μεγάρου ἐπιτροπῆς, μετὰ δὲ τὸ πέρας τῆς ἐκθέσεως ὁ σύζυγος τῆς Βασιλίσσης Βικτωρίας Πρίγκηψ Consort ἀνέθεσεν αὐτῷ τὸ σχέδιον πινακοθήκης καὶ μουσείου.

Ἄλλὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀναλόγως τῆς μεγάλης παιδείας καὶ τῆς φήμης τοῦ ἀνδρός εἰσι σχετικῶς ὀλίγα· διότι ὁ Δόναλδων δὲν ἀπέβλεπεν οὔτε εἰς τὴν δόξαν, οὔτε εἰς ὑλικὴν ὠφέλειαν, ἀλλ' ἀφίερου τὸν καιρὸν του ἀφειδῶς εἰς κοινωφελῆ ἔργα. Πρὶν ἢ τὸ κοινοβούλιον δημιουργήσῃ τὴν ἐπὶ τῶν δημοσίων ἔργων ἐπιτροπὴν, ὁ Δόναλδων ἐξελέχθη πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῶν ὀχετῶν ἐπιτροπῆς, ἡ δὲ σπουδαιότης τῆς θέσεως ταύτης γίνεται καταφανής, ἂν ἀναλογισθῇ τις, ὅτι ὁ Δόναλδων διεύθυνε τὴν κατασκευὴν 50 μιλίων ὀχετῶν, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ μεγάλου ἔλους, ὅπερ ἀπεξήρανε, διαχειρισθεὶς ποσὸν 250 χιλιάδων λιρῶν. Ὅτε δὲ μετὰ δεκαετῆ ὑπηρεσίαν ἀπεσύρθη τῆς θέσεως ταύτης, ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν συναδέλφων του προσέφερεν αὐτῷ πολὺτιμον δῶρον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ζήλου μεθ' οὗ εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν δημοσίων συμφερόντων.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαῖον, τὸ μέγα ἔργον τοῦ βίου αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἵδρυσις τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἀρχιτεκτόνων, ἧς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ. Κατ' ἀρχὰς εἰργάσθη ὡς γραμματεὺς, κατόπιν δὲ ἐξελέγη πρόεδρος καὶ διέμεινε ὡς τοιοῦτος ἐπὶ 23 ἔτη διαδεχθεὶς τὸν Sir William Tite.

Αἱ διάφοροι ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις, ἃς κατὰ καιροὺς ἔκαμινεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, αἱ μονογραφαί, αἱ διατριβαί κ.τ.λ. ἃς κατὰ τὰς ἐσπερινὰς αὐτῆς συνεδριάσεις ἀνεγίνωσκεν, εἰσι τὸσον πολλὰ καὶ ποικίλαι, ὥστε τὸ στενὸν τοῦ χώρου δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν ἀπαρίθμησιν.

Πλείστα σπουδαιότατα ἀνέφερε περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ

περὶ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν νομισμάτων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Τὰ θέματα αὐτοῦ διαλαμβάνουσι περὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν πυραμίδων μέχρι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, περιλαμβάνουσι ἐπίσης περὶ ὄλων τῶν ῥυθμῶν καὶ περὶ αὐτῆς ἐστὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν Φελλάδων Ἀράβων ἔκαμιν ἀνακοινώσεις, ὅτε σταλεῖς ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του εἰς Αἴγυπτον ὠφελήθη τῆς περιστάσεως ὅπως ἐπισκεφθῇ τὸ Ghizeh καὶ τὴν Σαχάραν. Ὑπῆρξε δὲ τότε ὁ πρῶτος, ὅστις ἐγνωστοποίησεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τὰς ἐκπληκτικὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Μαριέτ μπέη, προσθέσας καὶ ἰδίας τινὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς νεκροπόλεως τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὅτε τὸ τελευταῖον ὠμίλησεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἦν 85 ἐτῶν, ἀνέγνωσε δὲ τότε πραγματείαν ἀντεπιστέλλοντος μέλους ἐξ Ἀθηνῶν περὶ τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ Λέοντος καὶ ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ ἀνέμνησεν εἰς τὸ ἀκροατήριον τὰς ἡμέρας τῆς νεανικῆς του ἡλικίας. Ὅτε δὲ μετὰ τεσσαράκονταετῆς πολυτίμου ὑπηρεσίας, παρητήθη τῆς προεδρείας, ἡ σύγκλητος ἀνέθεσεν εἰς ζωγράφον τὴν κατασκευὴν τῆς εικόνας τοῦ πολιῦ γέροντος, ὃν ἀπεκάλουον πατριάρχην των καὶ ἀνήρτησαν αὐτὴν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἀκαδημίας.

Ἄλλ' ὁ Δόναλδων δὲν εἰργάζετο μόνον πρὸς δόξαν τῆς Ἀκαδημίας, ἐλάμβανεν ἐπίσης ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἵδρυσιν πλείστων ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ὑπὲρ ὧν πολλὰ κατ' ἔτος συνεισέφερε ποσά. Ἦτο ἐπίσης ἐταῖρος τοῦ Institut de France καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος δέκα ἐξ ἀκαδημιῶν· δὲν διεκρίνετο δὲ μόνον διὰ τὴν ἔντακτον αὐτοῦ δραστηριότητα καὶ διὰ τὴν πολυμάθειαν, ἀλλ' ἦτο πρὸς τοῦτοις μεγάλη καὶ γενναία καὶ διὰ ἀρεσκομένη νὰ προστατεύῃ τὴν μεγαλοφυίαν ὅπουδ' ἦτοτε ἀπῆντα αὐτῇ· δὲν ἐπόθει τὴν ἰδίαν του δόξαν, ἀλλὰ τὴν δόξαν τῆς τέχνης καὶ οὐδεὶς ὁμότεχρός του προσήρχετο πρὸς αὐτὸν χωρὶς νὰ τῷ ἐπέλθῃ ἀρωγός. Ὁ οἶκος αὐτοῦ ἦτο οἶκος φιλοξενίας, μία δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Δόναλδων ἠνοιγεν εἰς τοὺς συμπολίτας του τοὺς οἶκους τῶν ἐπισημοτέρων καλλιτεχνῶν τῆς Εὐρώπης· διότι ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἡ προσήθεια τοῦ ἀνδρός προσεῖλκυον αὐτῷ πανταχοῦ φίλους.

Ὡς καθηγητῆς ὁ Δόναλδων τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου ἀφῆκεν ἐπίσης ἀνεξάλειπτους ἀναμνήσεις, ὅτε δὲ μετὰ εἰκοσιτριῶν ἐτῶν διδασκαλίαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἀπεσύρθη τῆς θέσεώς του, ἐπιτροπὴ προσέφερεν αὐτῷ χρυσοῦν μετάλλιον ἐν ᾧ ἦτο ἐγγεγραμμένη ἡ προτομὴ του. Ἐκτοτε δὲ ἰδρύθη τὸ Δοναλδόνειον μετάλλιον τὸ διδόμενον κατ' ἔτος εἰς τὸν ἀριστεύοντα μαθητὴν τῆς κλάσεως ταύτης, ὅπερ εἶναι ἀργυροῦν καὶ φέρει ἐπίσης τὴν κεφαλὴν τοῦ Δόναλδων.

Ἄλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ἰδίως ἐχαρακτήριζε τὸν ἄνδρα ἦν ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ ἡ πεφωτισμένη εὐσέβεια τοῦ σοφοῦ ἐν μέσῳ τῆς περιόδου τοῦ ὑλισμοῦ ἦν διατρέχουσα, καθ' ἣν ἡ ἀμφιβολία καὶ ὁ δισταγμὸς ἀντικατέστησε τὸ κύρος τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ἦν συγκινητικὸν ὄντως τὸ νὰ βλέπη τις τὸν πολὺν ἐκεῖνον σοφὸν ἀναμιμνήσκοντα τὴν εὐσέβειαν τοῦ Νεύτωνος. Ὁ Δόναλδων ὑπέστη πολλές συμφορὰς ἐν τῷ μακρῷ αὐτοῦ βίῳ· ὁ υἱὸς του νεαρὸς ἀξιωματικὸς πλήρης μέλλοντος ἐφρονεῖτο κατὰ τὸν δεύτερον Βερμανικὸν πόλεμον, ἕτερος υἱὸς του, ἀρχιτέκτων ἐπίσης καὶ πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα ἐν καιρῷ θέρους, ἐξετέθη χάριν ἀρχαιολογικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὸν καυστικὸν ἥλιον καὶ ἔκτοτε ἐπαθεν ἀνίατον ἐγκεφαλικὴν ἀσθένειαν. Ἡ σύζυγός του ἀπέθανε μικρὸν ἀφ' οὗ συνεώρτασε μετ' αὐτῆς τὴν πεντηκονταετηρίδα τῶν γάμων του, ἡ ἀδελφὴ του, χήρα τοῦ αἰδεσίμου Νικόλσον ἀπέθανεν ἐπίσης καὶ μόνον ἐν τέκνον ὁ μηχανικὸς Ὁλυθος Δόναλδων καὶ μία γηραιὰ ἀδελφὴ ἀπέμειναν αὐτῷ κατὰ τὸ γῆρας του. Ἄλλ' ὁ Δόναλδων ὑπέμεινε τὰς δοκιμασίας τῆς τύχης μετὰ τὴν γαλήνην Χριστιανοῦ φιλοσόφου· μέχρις ἐσχάτου γήρατος διετήρει ἀκμαίως τὰς διανοητικὰς του δυνατότητας καὶ γράφων ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς κυρίαν Ἑλληνίδα παρ' ἧς συχνάκις ἐζήτηε εἰδήσεις περὶ τῆς ἀγαπητῆς του Ἑλλάδος τῇ ἔλεγεν. «Ἐτοιμάζομαι διὰ τὸ ταξίδιον τῆς αἰωνιότητος, ἄνευ θλίψεως, ἐτοιμάζομαι ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὸ κέλευσμα τοῦ Πλάστου, ὅταν εὐαρεστηθῇ νὰ με καλέσῃ παρ' ἐαυτῶν.»

Ὁ Δόναλδων ἀπέθανεν ἐνενηκοντούτης ὁ δὲ θάνατός του ἀφῆκε κενὸν ἀνεκπλήρωτον ὄχι μόνον εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅσοι ἐγνώρισαν αὐτόν. Χαράσσοντες δὲ καὶ ἡμεῖς τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς ἀποτεινομεν φόρον εὐγνωμοσύνης εἰς τὴν μνήμην τοῦ φιλέλληνος σοφοῦ.

ὑπὸ τῆς Κα: ΑΡΕΙΝΟΗΣ ΚΑΠΛΑΝΙΔΟΥ

Ο ΒΙΣΜΑΡΚ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ

Τὸ σπουδαιότερον γεγονός τῶν ἐν Βερολίῳ τελευταίων ἐκλογῶν ἦτο ἡ μετάβασις τοῦ πρίγκηπος Βίσμארκ εἰς τὸ ἐκλογικὸν αὐτοῦ τμήμα, ὅπως ψηφίση ὑπὲρ τοῦ συντηρητικοῦ ὑποψηφίου. Ὁ ἀρχικαγκελλάριος κατοικεῖ ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ψηφοφορίας, προσῆλθε δὲ ἵνα ψηφίση πεζός. Ἀπὸ πρωίας ἔστειλε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν πρόεδρον ἐὰν εἴη ἐγγεγραμμένος ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τακτικῶς καὶ νομίμως. Δὲν εἴμπορεῖ τις νὰ δειχθῇ ἀβρότερος! Ἄλλὰ καίτοι ἐγνώσθη ὅτι ὁ πρίγκηψ ἐμέλλε νὰ μετα-

βῆ ὅπως ψηφίση, οὐδεμία ἀσυνήθης ζωηρότης ἢ κίνησις ἐπεκράτει ἐξωθεν τοῦ τμήματος, ὅπερ εὐρίσκεται ἐγκατεστημένον ἐντὸς περιπτέρου, εἰς τὸ βάθος κήπου τινὸς κειμένου. Ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐκτείνεται λευκοτάτη ὀθόνη — πρὸς τιμὴν τοῦ πρίγκηπος βεβαίως, διότι τὸ πρᾶγμα ἀποτελεῖ ἀληθῆ ἐξαιρέσιν. Αἱ εἰκόνες τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου καὶ τοῦ πρίγκηπος διαδόχου, περιβαλλόμεναι ὑπὸ σημαίων, κοσμοῦσι τοὺς τοίχους τῆς αἰθούσης, διότι εἰς τὸ ἐκλογικὸν τοῦτο τμήμα, ἐκτὸς τοῦ καγκελλαρίου, ψηφοφοροῦσι καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἀνωτέρων λειτουργῶν τοῦ Κράτους. Πράγματι δὲ προσήλθον ὁ ὑπουργὸς φὸν Βέτιχερ, διάφοροι μυστικοσύμβουλοι καὶ αὐλοσύμβουλοι, ὁ υἱὸς τοῦ καγκελλαρίου κόμης Ἐρβέρτος Βίσμארκ, μετὰ τὸ ἀρειμάνιον ἡθός του, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπίσημα πρόσωπα.

Ἄλλ' οἱ παρεστῶτες φαίνονται ἀπερροφημένοι ὑπὸ τῆς προσδοκίας σημαντικωτέρου τινὸς γεγονότος. Ἐπὶ δύο μικρῶν τραπέζων γράφουσι δύο νέοι, λίαν ἀπησχολημένοι, οἵτινες ἅμα ἔδωσι προσερχόμενοι πρὸς τὴν κάλπην ἐκλογεῖα τινὰ, τρέχουσι πρὸς αὐτόν, ἀκούουσι τὸ ὄνομά του, τὸ σημειοῦσιν, οὕτω δὲ καταρτίζουσι δι' ἕκαστον κόμμα κατάλογον τῶν ψηφίζοντων καὶ τῶν ἀπεχόντων τῆς ἐκλογῆς. Οὗτοι εἶναι οἱ λεγόμενοι *συλλογεῖς*, οἵτινες πρὸ τῆς λήξεως τῆς ψηφοφορίας εἶνε ἐπιφορτισμένοι νὰ ὑπενθυμίσωσιν εἰς τοὺς βραδύνοντας τὸ ἀστικὸν αὐτῶν καθήκον. Ἐν τισὶ τμήμασιν, ὅπου ὁ ἐκλογικὸς ἀγὼν διεξάγεται μετὰ μείζονος πείσματος, ἡ *συλλογὴ* τούτων γίνεται δι' ἀμαξῶν.

Εἶνε 4,30' μ. μ. Οἱ *συλλογεῖς* καροδοκοῦσιν ἀπὸ τῶν παραθύρων τοῦ περιπτέρου. Ἴδου ὁ καγκελλάριος! Ἡ αἴθουσα εἶνε κενὴ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην! Μόλις δέκα πέντε πρόσωπα. Ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐγείρεται κάπως συγκεκλιμένη. Ὁ πρίγκηψ Βίσμארκ διέρχεται τὸν κήπον ζωηρός, φαιδρός, εὐχαρῖς. Φέρει τὴν μικρὰν στολὴν τοῦ θωρακοφόρου, ἐκ κυανῆς ἐρέας, μετὰ κιτρίνου περιλαιμίου. Εἰσέρχεται ἐν τῇ αἰθούσῃ, ἀποβάλλει τὸν βαρὺν στρατιωτικὸν αὐτοῦ μανδύαν, τῇ βοηθεῖα ὑπηρετοῦ τινός, ἀποκαλύπτεται καὶ προσέρχεται πρὸς τὴν τράπεζαν μειδιῶν . . . .

Πῶς; αὐτὸς εἶνε ὁ Βίσμארκ; Ἀδύνατον!

Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς ἐκεῖνου ὃν παριστώσι αἱ τελευταῖαι εἰκόνες. Ἀντὶ τῆς συνωφρυνμένης καὶ σκυθρωπῆς μορφῆς, ἦν κατέστησε δημοτικὴν ἢ φωτογραφία, βλέπω ἐνώπιόν μου φυσιογνωμίαν ἰλαρὰν, φιλομειδῆ, καταγαλιζομένην ἐξ ὑγείας, δυνάμεως, γαλήνης. Καὶ ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη κεφαλὴ ἐπικάθηται σώματος κολλοσοῦ, ἀλλ' εὐκινήτου, ζωηροῦ, νεάζοντος σχεδόν. Αὐτὸς ὁ Βίσμארκ; Αὐτὸς εἶνε ὁ παρα-